

Райко Байчев

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

rayko.baychev@gmail.com

Брой до 9: Литературна хипноза и сеанс в „Повече от любов“ от Радослав Гизгиджиев¹

Rayko Baychev

Sofia University St. Kliment Ohridsky

Count to 9: Hypnosis and séance in “More than love” by Radoslav Gizgindzhiev

Abstract

The following text aims to analyze a growing mass of clichés and their penetrating power in popular Bulgarian literature. To understand how common notions are shared between the author and the implied reader we will discuss “More than love” by Radoslav Gizgindzhiev. It is a bizarre novel, where quasi-spiritual slogans are entangled with prescriptive and hypnotic guidance, which constitutes the narrator as an omnipotent godlike figure. Along with that, the analysis is focused on tracing how a peculiar mix of popular “quotes”, media imitations, and superstitions could melt into a story that becomes a market success.

Keywords: reading; implied reader; contemporary Bulgarian literature; popular literature

---

¹ Това индивидуално изследване е част от рамковия изследователски проект ЧИТАТЕЛСКИ ПРАКТИКИ В БЪЛГАРИЯ 2018 Национален интердисциплинарен проект, изследващ състоянието на четенето и грамотностите в България, Финансиран от ФНИ по договор: ДН20/1 от 11.12.2017. Базова научна организация: Софийски университет „Св. Климент Охридски“. Ръководител: проф. Александър Кьосев.

Общи бележки

„Повече от любов“ от Радослав Гизгинджиев е български роман, публикуван през 2018 година. Книгата, както и предишната трилогия на автора, бързо постига пазарен успех. Попада в топ 100 на най-продаваните книги на „Хеликон“, в топ 20 на най-продавани български автори пак в същата книжарница.² Заедно с книгата върви и пазарна кампания, която предлага на читателите да „си поръчат вълшебните цитати на Радослав Гизгинджиев“. Тя е обявена така: „По повод предстоящите празници решихме да създадем специална колекция от 9 цитата на писателя Радослав Гизгинджиев. Те са рамкирани в бяла рамка и са във формат 13x18 см. Рамкираните цитати са чудесен подарък за самите Вас, любим човек, приятел или колега. Като бонус ще получите и картичка с автограф от автора“.³

Книгата има и изключително висока оценка (4,9 от 5) в популярната платформа за четене на книги Goodreads, където читатели оставят коментари като: „Може би това е най-красивата книга, която съм чела“, „този роман ме остави без думи“, „Повече от любов“ ще ви разтърси“, „Тази книга не може да ви остави безразлични“ и пр⁴. На кориците обикновено авторът поставя самия себе си, а книгите се обявяват с епични трейлъри⁵. Книгите му предизвикат и позитивни реакции в YouTube. Както например казва Стефи от канала си Stef's Library: „За романите на Радослав винаги е трудно да говоря, защото ми е беден речникът и гамата на моите светоусещания, колкото и широка да вярвам, че е - определено отстъпва през неговите Светове.“

„Повече от любов“ излиза по книжарниците на неслучайната дата 14-ти февруари.

Както е видно, говорим за масов роман, който има широка публика, добре организирана пазарна стратегия и е встрани от

---

² „100-те най-продавани книги в Хеликон от издадените през 2018 г.“ Liga.bg. Видяно на 15.10. 2018 г.

³ Цитатите в рамка могат да се намерят на сайта на автора - radoslavgizgindzhiev.com

⁴ От страницата на романа в Goodreads - <https://www.goodreads.com/book/show/38315722>

⁵ Трейлър към романа може да бъде гледан в YouTube (<https://www.youtube.com/watch?v=1O19R3iCNOA>)

високата литература.

Ситуацията с този роман и неговия имплицитен читател е сложна, защото той не може да провокира вече познатия дебат за сблъсък между масова и висока литература; един дълъг процес и рефлекс, продължил доскоро, движещ се по описания във „Високата литература срещу подмяната“ (Неделчев: 2013) конфликт. За разлика от манифестите на 90-те, задвижени от Христо Калчев и реакциите срещу него (Кирова: 97, Лозанов: 98, Кьосев: 99) романът на Гизгинджиев функционира в нова среда, в която масовата литература и високата литература са изгубили полемичен контакт; те са, образно казано разкачени едни от други, а литературното поле, по Бодрияр, е със скъсани връзки, които се движат без засичания и влияния и съответно раздалечават. Това означава и появата на друг имплицитен читател, освободен от предишния конфликт, но натоварен с други предположения за споделено знание между автор и читател. Ето как изглежда то:

Репертоар:

Денотация:

Действието в „Повече от любов“ ясно насочва читателя към София, България. Маркирани са познати места – „кадри“ – университетът, дискотеката, старческият дом, училището, магазина за цветя, домовете на героите; на два пъти повествованието описва ситуации извън столицата, в единият случай към родопско село, в другия дунавско. Местата се сменят като в стандартите при писането на киносценарий, при който всяка нова сцена посочва новата локация, в която се развива. Персонажите слушат Ейми Уайнхаус, действието се развива в наши дни. Имплицира се читател, който разпознава напълно „съвременна България“, повествованието го ориентира към ситуации, които се случват „тук и сега“, с ясна топография. Повечето герои имат ясни професии и социален статут – има лектори в университета, диджей водещи, продавачки на цветя, старици в старчески дом, клошар, който се оказва дегизиран завърнал се емигрант от Щатите, търсещ любимата и пр. От време на време се намесват и „висши“ сили: това са врачки и знахарки, както и надареният със свръхестествени способности персонаж Гаврил. Тези чародеи обаче не функционират през жанра на фентъзито: те са такива, защото

просто има такива хора, свързани са с всекидневието по сходен начин, по който е свързана Ванга; повествованието не излиза прекалено от жанра на реализма. Тоест, имплицира се читател, който е наясно, че „има и такива хора“, те са „надарени“ и са общо взето между нас: в Родопите, край Дунав, в запустели села. Пред знахарските им стаи чакат хора с проблеми, които се решават след магическа консултация. Денотациите на подобни персонажи и описанията на действията им предполагат читател, който не схваща това като суеверие, а като типична намеса на екстрасенса в реалността. Тази намеса е винаги налична, реалността подлежи на екстрасенска корекция, която е налична в различни посоки на двеста километра от София. Там чародеите имат по-мощна душевност, по-настоятелен поглед, по-голяма харизма, по-„дълбока“ душа, описвани многократно от разказвача. В такива моменти се посочва, че зениците на героите смеят цвета си.

Конотация

„Повече от любов“ трудно води до особено активна система от конотации. Причината е, че в голямата си част евентуалните конотативни вериги стават невъзможни за разгръщане заради силно декларативни съждения, която непоклатимост се явява пречка за същото конотативно разгръщане. Например:

„Телата ни остаряват, но душите ни са винаги млади“.

„Живогът е куп от парчета. Ситни и леки като прах. Само болката и любовта остава.“

„Само любовта не би могла да бъде преброена, защото тя остава в нас“.

Важен образ се оказва „реката“ и „водата“, която още преди да осъществи някаква конотация, е декларативно обяснена на читателя като стихията, която свързва всичко и всички; дете пие от река, завладяно от подобни чувства, лектор по литература говори за това, че всички ние сме острови, свързани с вода и трябва да преплуваме до далечния бряг, във финала това се мистифицира като „Отвъд тече Река и се влива в Живота“. Тоест всяка възможна конотация е експлицитно и декларативно разгърната от самия текст; предполага се всъщност читател, който или не би трябвало да бъде оставян на изграждането на собствени ко-

нотативни връзки, или отдавна ги е изградил в пълен консенсус със самия текст, но се нуждае от препотвърждаване. По особен начин конотациите се превръщат в денотации – борави се с фрази, които са „замръзнали“ от преупотребяване, (сякаш водят към Бекет и „Върху ми днес трополи градушката на смръзнати от смисъл думи“). Имплицира се читател, който е санкциониран в произвеждането на собствени смислови връзки, по причина на това, че метафоричният език е толкова клиширано пренапрегнат, че всъщност не може да предизвика метафоричен скок; той е „изпреварен“ в произвеждането му от самия текст.

Референции

Текстът реферира към другите романи на писателя, част е от една обща система, за която ще стане дума по-късно.

Биха могли да бъдат намерени референции към Фройд и Юнг, които обаче няма как да бъдат посочени без съмнението, че всъщност се реферират не толкова те, колкото клиширани и популярни представи за „демоните“, „сянката“, „подсъзнание-то“. Например в този пасаж:

„Безликият вътрешен демон няма постоянен образ и име, но има ухание. Ухание, което много ни напомня на близките, които са ни ограбили. Призовава ни в тъмните кътчета на душата, които крием от света, за да се самозалъжем, че тези кътчета сме самите ние. Там, във влажните подземия на същността ни е нашият затвор, в който ще открие обърнатия си тъмен дом. Само демонът ще ни дава вода и храна в този затвор. (...) Този демон е като сянката на тялото ни. Той винаги ни следва, за да ни улови в мрака. (...) Той е мъдър, но само ако го заговорим. Ако мълчим срещу него – той е способен да ни разкъса със собствените ни зъби“. (Гизгинджиев 2018: 198)

Дали това реферира идеята за сянка на Юнг? Спорно и недоказуемо.

В повечето случаи романът всъщност реферира към подобни клишета; те са нещо като медийно-езотерично-квазидуховно-масови; свързани са и със self-help литературата, how to литературата, популярният motivational (мотивационен) жанр, прескриптивни афоризми, в стила на Паоло Коелю и Хорхе Букай. ИмPLICITНО романът обшува с целия подобен псевдодуховен и псевдоинтелектуален спектър, без разбира се да го

обявява за такъв и да притежава критичен рефлекс спрямо него. Имплицира се читател, на когото също липсва подобен критичен рефлекс. По особен начин романът едновременно е изрядно построен спрямо тази пазарно-„духовна“ референциална мрежа, той общува с нея и влиза напълно в нейните матрици, но се държи и така, сякаш тя не съществува и се разкрива пред читателя за пръв път, точно сега (на 14-ти февруари 2018 година).

Цитатност:

Романът на практика цитира определени банални клишета като вече споменатото: „Телата ни остаряват, но душите ни са винаги млади“. Те представляват масово повторяеми цитати – от други подобни книги, ученически съчинения, женски, пък и мъжки списания, фейсбук групи с „мъдри мисли за деня“, съвети от типа на „life coach“, домашно-бабешки мъдрости. Имплицира се читател, който приема тези „афоризми“ като дълбоки откровения, те „просветват в съзнанието“ и оставят трайна следа – както е посочил един от читателите в Goodreads „Гизгинджиев отново успя да ме остави без думи и с разбити емоции“. Тази цитатност е непроследима, тя е част от едно общо и витеащо в популярното пространство „блато на клишетата“. Имплицира се читател, който не го разпознава като блато, а като „море на познанието“. В известен смисъл тази цитатност е нещо като непрекъснато позоваване на квазидуховен популярен фолклор, чиито автор никога не се знае, но цитатът е напълно разпознаваем като популярен факт, популярно изречение, градивен блок на просветлението. Тази цитатност, както вече споменахме, има възможност да бъде и купена като определени изречения, които да се сложат на рамка на стената; те са цитати-артефакти. Физически обекти.

Разслояване на читателя

Текстът не имплицира читателски разслоявания.

Стратегия:

Фигуративни компетентности

Романът работи с преупотребявани фигури. Често, освен клиширани, те са и логически неиздържани. Например:

„Колелото се въртеше, а времето бе спряло – Мракът и

Слънцето се редуваха – а пространството се бе свило между телата им“ (Гизгинджиев 2018: 73). Тук все пак е основателен въпроса как времето спира, при положение, че „Мракът и Слънцето“ се редуват, тъй като тъкмо редуването им е индикация за движението на времето. На друго място се стига до нелогични сравнения – например възклицанието на една от героините, която като вижда друга от героините, казва: „Изглеждаш като сводница от приказките!“; така сякаш сводницата в приказките е разпознаваем приказан герой, с който читателят е запознат от дете и сводницата от приказката има типична и разпознаваема структурна роля (по Проп).

С изобилие от подобни фигури текстът имплицира читател без особен логически апарат, който безкритично поглъща различни струпувания на тропи за мрака, светлината, живота, реката, истината, вълшебството, небето, душата, смъртта, любовта; това е читател, който по някакъв начин „чете със сърцето си“ и това сърце реагира бурно при алогизми, които обаче носят предпологаем поетичен заряд и „разтърсват“. Това, макар да са фигури, са подсказани не просто като фигури – в самият език на романа съществува императивна програма за нещо като омагьосване на читателя. В самият му финал той е призван да преброи до 9 заедно с автора и на цифрата 4 се казва: „По страниците потича вода и пълни шепите ти“. Самите фигури всъщност изглеждат като част от – и имплицитно, а и експлицитно – акт на хипноза между автор и читател. Тоест метафорите спират да бъдат просто метафори; те са сеанс. Това не е преувеличение.

Наративни компетентности

„Повече от любов“ притежава сложна наративна матрица. Има около десетина главни персонажи, чиито истории се сплитат. Романът скача от персонаж към персонаж и от история към история; имплицира внимателен читател, обигран в проследяването на заплетена и сложна интрига, способен да следи наративните скокове. Една от основните наративни стратегии е свързана с цитатността; определени истории се разказват, за да кулминират и кристализират в цитат – сюжетът, сложен и изпълнен с обрати, води до поуки за „душите“; разказва се, за да се извлече максима. Имплицира се читател, който вероятно очаква това; той чете заплетен сюжет, за да се „поучи“, за да види как

нечия история накрая застива в обобщение за душата.

Наративът на „Повече от любов“ е обрамчен от особен императивен шев. Романът започва с призива:

„Здравей, Непознат!
Готов ли си да преброим до 9“?

А на последната страница, след разказаните истории, завършва с:

“Непознат, ти вече преплува Реката. Чаках те толкова дълго зад капките дъжд. Зад вълните. Сред поле с асфодели. Сред гори, свели клони в молитва. Ти вече стигна до мен. През цялото време те държах за ръце между думите, отброявах до девет, за да стигна до теб. И вече гледам очите ти. Имаме девет секунди и после си тръгвам завинаги. Нека броим.

1.

Гледай очите си в моите. Обичай живота си, както обичаш своята първа любов.

2.“

(И тъй нататък...)

Тоест, имплицира се читателска компетентност, която споделя императива за особена комбинация между разказ, но и сеанс с автора, като второто обрамчва първото. Сюжетът манифестира като Река, която трябва да се преплува, през която авторът превежда читателя така както Бог превежда през препятствия чедата си – това не е мой извод, а общо взето експлицитно уговорено в текста. Накрая авторът-Бог проговаря с думите „През цялото време те държах за ръце между думите“ и „Ти вече стигна до мен“. След това преброява „заедно“ с читателя до 9 и между броенето му връчва нещо като 9-те божии заповеди, само че не на Бог, а на Радослав Гизгинджиев. Имплицира се читател, който през цялото време съзнава тази връзка между наратив и нещо като култ; той чете не просто за да чете, а за да бъде интрониран в култа, приет в особена секта на смисъла.

Подобен наратив има и обяснение в текста, когато момченцето Тони обяснява на учителката си в училище следното:

„Учат нас, децата, да броим до десет, а самите те (възрастните, бел. моя) са забравили как да броят до девет. Да отброят онези девет секунди, в

които водата започва да се моли. Забравили са дори, че има такъв ден – ден, в който водата спира, за да се помоли за хората. Ден, в който дърветата се навеждат към земята“. (Гизгиджиев 2018: 20)

Чувайки това нещо малко по-късно учителката припада.

По този начин наративът експлицитно предоставя на читателя следната езотерична възможност: че Големият разказ на възрастните е разказ, в който се „брои до 10“, а истинският, дълбинен разказ е този, в който се брои до 9 – първият е рационален, логически, но опериран от „душевност“, докато вторият е онзи, в който „се брои до 9“ и „водата започва да се моли“, тоест светът на тайнството, вълшебството, истинското откровение, което е и нумерологично обвързано. Този наратив, свързан с „броенето до 9“, се разкрива на децата, (но надарените деца, тип „Индиго“, какъвто е Тони в романа), но и въдворен експлицитно в самия роман; текстът призовава да се „брои до 9“, докато цял свят брои до 10 и това се уговаря императивно. В този смисъл това е магьоснически, шамански наратив, с престижа на истина, която се легитимира като истина с това, че изключва последното число от десетицата; интересното е, че това може да е метафора, но и няма улики, че не трябва да бъде разбирано като нещо съвсем буквално. Имплицира се читател, който приема това като духовен код, той е „поканен“ да брои до 9 от автора; самите глави имат 9 заглавия и романът завършва с 9 заклинания; това е основна наративна „рамка“.

Форми на контрол върху оставените на читателя позиции

Текстът санкционира разклоняващи се възможности на прочита.

Комуникативни компетентности

Текстът е насочен към български читател, потребител на масовата литература. Както бе споменато, това е читателска публика, която жадува да бъде „разтърсена“ и „да бъде оставена без думи“. Високите продажби може би подкрепят това очакване.

Заклучение

„Повече от любов“ имплицира читател, който е силно пред-

разположен към масовата култура. Инициира се повествование, което дегизира брутални клишета като дълбоки прозрения „за живота“, които имат ултимативен и императивен характер. Романът е покана към читателя („Здравей, Непознат...Готов ли си да броим до 9?“) за особен спиритически сеанс, литературна хипноза. Програмира се публика, която не просто усвоява безкритично тези прозрения, но и ги свързва по дълбок начин с фигурата на автора; той е не само писател, но и гуру, организиращ през повествованието си собствен култ към самия себе си. В този смисъл „Повече от любов“ е обратното на онова, което есето на Барт „Смъртта на автора“ предлага: имплицира се по-скоро предполагаема духовна смърт на читателя, който бива съживен от целебните („лий от Реката...“) и чудодейни вълшебства на словото в някакъв – романът настоява за това през цялото време – общо взето в буквален вариант. Наративът имплицира читател, който при отварянето на книгата е „заспал“, а на финала – „пробуден“. Това е по някакъв начин обвързано с цялата продукция на автора, предполага се, че читателят след няколко месеца или година, макар и бидейки пробуден, пак заспива, но идва следващият роман, който да го пробуди отново: тоест говорим за литература, която е нещо като духовна профилактика. По особен начин клишираната метафорика се преобръща в заклинателна конкретност, прескрипция за живеене, а не просто за четене. Това е литература-инициация. Това не е преувеличение.

Използвана литература

Гизгинджиев, Радослав 2018. Повече от любов. София: Фабрика за книги [Gizgindzhiev, Radoslav. Poveche ot lyubov. Sofiya: Fabrika za knigi, 2018.]

Публикации

Кирова, Милена. Вулгарният етос. София: 1997, в. „Култура“, бр. 3 [Kirova, Milena. Vulgarniyat etos. Sofia: 1997, v. „Kultura“, br. 3]

Кьосев, Александър. Мълчанието на агнетата и словото на борците. София: 1999, в сб. „Медиите и езикът им/ни“ [Kyosev, Aleksandar. Malchaniето na agnetata i slovoto na bortsite. Sofia:

- 1999, v sb. „Mediite i ezikat im/ni“]
- Лозанов, Георги. Медийният език с чук в ръка. София: 1998, В „Медиа & Реклама“
- Неделчев, Михаил. Високата литература срещу подмяната. София: 2013, Литературен вестник, бр. 13 [Lozanov, Georgi. Mediyniyat ezik s chuk v raka. Sofia: 1998, V „Media & Reklama“]
- „100-те най-продавани книги в Хеликон от издадените през 2018 г.“ Lira.bg. Видяно на 15.10. 2018 г. [“100-te nay-prodavani knigi v Helikon ot izdadenite prez 2018 g.“ Lira.bg. Seen 15.10. 2018 g]
- Сайтът на Радослав Гизгинджиев: www.radoslavgizgindzhiev.com (видяно на 05.03.2022) [Saytat na Radoslav Gizgindzhiev [seen 05.03.2022]
- YouTube каналът на Радослав Гизгинджиев: <https://www.youtube.com/watch?v=1O19R3iCNOA> (видяно на 05.03.2022) [YouTube kanalat na Radoslav Gizgindzhiev [seen 05.03.2022]
- „Повече от любов“ в Goodreads: <https://www.goodreads.com/book/show/38315722> (видяно на 05.03.2022) [Stranitsata na „Poveche ot lyubov“ v Goodreads [seen 05.03.2022]